

V novo dobo

PAVEL KUNAVER

...a srečen ni, kdor srečo uživa sam!

Gregorčič

Nevzdržno gre čas z nami naprej. In prav tako, kakor je tehnika zajela doline, tako prodira tudi v naše gore. Kar se je zgodilo v drugih državah že prej, se dogaja sedaj v naših gorah. Preko Vršiča drži moderna alpska cesta. V notranjost Zapodna prav v dno veličastne krnice pod Bovškim Grintavcem bodo speljali cesto. V veličastni cirk pod samim Triglavom v Zadnjici prideš že lahko z avtom, tako tudi v Lepenjo, in drugam. Smuškim vzpenjačam so se pridružile vzpenjače na Pohorje in na Krvavec. Nove se snujejo. Presenečen sem na vrhu Razorja letos iz globine zaslišal glas avtomobila. Samota, ki jo še bivši angleški minister in alpinist Amery hvali, da na vrhove naših gora še ne seže glas avtomobilskega trobila, je izginila. Saj celo pod sam Mangrtov vrh pripelje avto. Stari planinci klonejo glave pri teh dogajanjih in nekateri so se celo odpovedali gorohodstvu zaradi tega, drugi pa tarnajo in godrnjajo, ker prihajajo »nepoklicani« v »njihove« gore.

Tudi jaz spadam med tiste, ki posebno intenzivno doživljajo izpremembe v naših gorah, saj je rojstvo mojega gorohodstva že malone šestdeset let staro, in pred petdesetimi leti sem bil med redkimi, ki smo začeli hoditi v gore tudi jeseni, pozimi in pomladi, brez ozira, če so bile takrat redke majhne in preproste planinske kočice izven sezone, t. j. od 15. septembra do začetka julija, zaprte. Tudi takrat smo »veleturisti«, kakor smo se imenovali, hudo godrnjali in zabavljali — toda v drugem smislu. Deloma smo zrli na sezonske turiste z nekakim prezirom, posebno pa smo pomilovali široke množice, ki so poznale v prostem času zabavo v zakajenih kavarnah, gostilnah, na veselicah in drugod, vsa veličastna gorska narava pa je samevala in človeštvu ni koristila. In takrat smo nekateri že dvignili svoj glas in pričeli vabiti ljudi, posebno mladino, v gore in to v vsakem letnem času.

V polstoletju pa se je v gorah mnogo izpremenilo. Namesto par sto srečnejev užije mogočnost razgleda s Triglava danes vsako leto na desetisoče ljudi. Na zasnežene poljane Velike planine in Krvavca, kamor se nas je pred drugo svetovno vojno povzpelo okoli sedem ljudi po nekaterikrat pozimi, hodijo smučat tisoči mladine in tudi mnogo že starejših ljudi. Jalovec, Razor, Škrlatica — vsi ti prelepi vrhovi, ki so samotno tisočletja strmeli v gorenjsko nebo, služijo danes množicam za užitek, ki ostane vsakomur nepozaben vse življenje. Z redkimi izjemami se večina gorohodcev vrača na svoje delo v pisarne in tovarne, da, celo na dolinska polja, osrečenih in prepričanih, da jim naše lepe gore dajejo novih moči in mnogo nenadomestljivih užitkov in sreče.

Kdor priznava goram, da morejo s svojo lepoto, mogočnostjo, s svojim mirom in vsemi prirodnimi pojavi ugodno in vzgojno vplivati na človeka, mora želeti, da bi bile deležne takega vpliva čim širše množice. Da so tega potrebne, ne more nikdo tajiti, ko je čas tako nemiren in v zraku toliko negotovosti, velika gorska priroda s svojim mirom in mogočnostjo pa zagotovilo, da je premnogo človeškega udejstvovanja malenkostnega, minljivega in večkrat celo škodljivega. Torej, kar dvigne človeka, čim več ljudi v lepšo, bolj zdravo in pomirjujočo okolico, je koristno.

To pa so prav vzpenjače, ki morejo v kratkem času tisočem omogočiti, da se povzpno na razgleden vrh, v izredno lepo gorsko pokrajino, na visoko ležeče, sicer le po velikem trudu dostopne snežne poljane. Razlika med nekdanj in sedaj je ogromna — prej je posameznik užival take dobrote velike narave — sedaj je deležna množica vseh teh dobrot. Kdor se temu brezobzirno upira, ta je podoben človeku, ki je proti temu, da množice v gledališču in v koncertnih dvoranah občudujejo in uživajo velika dela pesnikov in skladateljev ter hoče vse imeti le sam zase.

Premnoge ljudi, nekdanje gorohodce, sta ne samo starost, ampak tudi boleznj in druge nezgode onesposobile, da bi se še na svojih nogah dvignili v višave, kamor jih žene še vedno neutešljiva želja in še vedno mlado srce. Žičnice jih bodo popeljale še v pozni starosti v bližino vrhov, kjer so nekoč zdravi in mladi uživali srečo. Še vedno so mi v spominu sivi starčki in starke, ki so le še drsali z nogami po tleh, pa so s široko odprtimi očmi gledali veličastno panoramo s konca gorske železnice nad Mer de Glace ali z Bellevueja nasproti A. de Bionnassay ali vrhu vzpenjače nad Le Praz s pogledom na celotno skupino Mont Blanca! Tehnika je premagala starost in osladila neštetim ljudem zadnje dneve življenja, medtem ko so bili prej neusmiljeno obsojeni na življenje v meglenih dolinah.

Mnoge žičnice silno okrajšajo in olajšajo pot do odročnih, zato pa tem lepših krajev. V najkrajšem času in še spočit se lahko dvigneš n. pr. malone na vrh Kravca. Tam okoli se šele začne priroda, velik, izredno lep prirodni park. Bližina, t. j. cvetice, viharniki, rušje in skalovje se kosa z daljavo, z velikim vencem gora bližnjih Kamniških planin, Karavank in daljnih Julijskih Alp. Namesto par minut ali kratke ure lahko presediš na enem ali drugem kraju tega parka dolge ure, saj bo tudi navzdol grede, tam, kjer tudi sicer nisi več peš užival, tehnika pomagala, da boš manj utrujen prišel domov in na delo.

Posebno pomembna pa je vzpenjača pozimi, ko je dostop v gore mogoč le krepkim ljudem, saj so pota težavnejša in daljša in je zaradi kratkih dni le malo časa na razpolago! Še in še bi lahko naštevali dobre strani vzpenjač, kajti kljub njim bo ostalo še premnogo gorskega sveta na razpolago tistim, ki iščejo samoto in težko dostopne kraje.

Čas pa je, da se ozremo tudi na škodo, ki jo začasno povzročajo vzpenjače. Ena izmed glavnih dobrot, ki jo je potreben delovni človek, je tisti veličastni mir, ki te obda, ko si zapustil dolinski ropot. Nemo nas zro veliki vrhovi, čudovito oblikovani viharniki, prelepe planinske cvetice, razdrapane skale in tiho se preliva svetloba preko planinskih pašnikov, pozimi pa preko valovitih zasneženih bregov. Prav ta tišina, povezana z lepoto vedno se izpreminjajočih prizorov, ko se dvigamo in spuščamo preko vrhov, je tista velika dobrota, ki jo vsak človek tako ceni in ki ga tako ozdravi od vsega slabega, kar mu je naklonilo nemirno življenje v dolini. Priznajmo pa, da so pri nas žičnice prav ta veliki mir, potreben delovnemu človeku, da bi ga pomiril, ozdravil in vrnil močnejšega delu, pregnale! Kdor nepozorno gleda množice, ki izstopajo iz vzpenjač in se razlivajo po gorskem pobočju, mora vzklikniti: Množice se mi smilijo! S seboj prinašajo vik in krik in izganjajo iz svoje okolice prav tisto, kar naj bi jim največ koristilo in od česar bi imeli največ užitka. Zanimivo je dejstvo, da v glasni družbi tudi od razgleda nimaš mnogo! Kakor da bi se krik in vik izpremenil v meglo in uničil vso lepoto. Morda zato, ker je razgled sestavljen iz samih tihih objektov, negibnih gora, mehkih, v daljavo se izgublajočih grebenov, in tihega, neskončnega neba!

Prav tako strašno škodo pa povzroča nezmernost ljudi, ki mislijo, da so planinske cvetice zrastle samo zanje in da morajo na vsak način z njimi v dolino! Krog opustošenja planinskega cvetja se prav v okolici žičnic vedno bolj širi. Zanimivo je zato dejstvo, da so se nekateri, ki nimajo občutka za veliko gorsko prirodo, pač pa tem več za manjšo — po velikosti — lepoto cvetic, vprašali v takem od množice opustošenem območju, kaj je sploh lepega v gorah, ker niso videli niti planinke niti gričevnika niti velikega svišča.

In snaga! S stotinami in tisoči novih obiskovalcev prihaja v nahrbtnnikih masten papir, jajčne lupine, konzervne škatle, za grmi pa še druga nezakopana nesnaga! Množice se mi smilijo! Iz planinskega raja odhajajo neutešene, premalo obdarjene, nevedne, kakor so prišle!

Pomagajte! Rešite gorsko prirodo! Dajte ljudem gore v vsej resnični lepoti! Vzgajajte jih! Ne osrečujeta človeka samo vino in jed. Omejite prodajo alkoholnih pijač v kočah! Kdor prireja skupinske izlete, naj dodeli skupini tudi vodjo, ki bo že pred odhodom opozoril, da je uničevanje planinske flore njim in skupnosti v škodo. Saj je vse od vseh, ne od posameznika! Da si z vinom in krikom ne bodo utešili telesnih in duševnih potreb, pač pa uničili sebi in drugim najlepše, kar jim more dati planinska priroda! Vsa okolica vzpenjače, posebno na njenem gornjem koncu, naj se proglasi za naravni park, v katerem naj bi bilo strogo prepovedano in po direktnih čuvajih rez prepovedano trgati tudi posamezne cvetice! Že na začetku žičnice naj bi bile pritrjene table s primernimi opozorili. Ob izhodu iz nje, na vrhnjem koncu pa naj bi posebna velika tabla opozarjala obiskovalce gore:

Vstopaš v gorsko prirodo, ki je bila do sedaj nepokvarjena. V njej si samo gost. Kar najdeš v njej, mir, cvetice, živali, so last vsega naroda, ne samo tvoje. Zato tiho uživaj vse, kar se ti nudi v gorskih višavah. Ne odnašaj cvetic, ki so živa bitja kakor ti! Občuduj jih, ker živijo trše življenje kakor ti!

Posebna tabla naj bi pri začetku in koncu vzpenjače svarila, da bodo pri odhodu z vrha odvezete vse cvetice! Tisti, ki imajo denarno korist od vzpenjače, naj bi toliko žrtvovali, da bi posebna straža resnično mirno odvzela vse cvetice nepokornežem. Malo bi bilo hrupa, mnogo pa koristi, ker bi se narava zopet popravila in pousod bi cvetice zopet okrasile skale in planinske trate. V malem in velikem bi gore vsakemu dostopnemu človeku dale zopet polno mero lepote in sreče, in žičnice, ki bi vodile množice v tako prirodo, bi dobile velik vzgojni in socialni pomen. Posebno pa bi bilo treba proglasiti vso Krvavško skupino tja do grebenov nad Kokrskim sedlom, Kamniško Bistrico in Kokrsko dolino za prirodni park. Zaščitena velika priroda bi osrečevala in vzgajala velike množice, ki jih bo v te višine pripeljala vzpenjača.